

1988

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

FEN – EDEBİYAT FAKÜLTESİ TÜRK DİLİ VE
EDEBİYATI BÖLÜMÜ

MAHUR BESTE

AYŞE ERKUT

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. BÜLENT YORULMAZ
HAZİRAN 1999
LEFKOŞE KKTC

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

FEN – EDEBİYAT FAKÜLTESİ TÜRK DİLİ VE
EDEBİYATI BÖLÜMÜ

MAHUR BESTE

MEZUNİYET TEZİ

Öğretmenin Adı - Soyadı: DOÇ. DR. BÜLENT YORULMAZ

Öğrencinin Adı – Soyadı: AYŞE ERKUT

Sınıf – Şube: 4-A

No: 950485

AHMET HAMDİ TANPINAR

Mahur Beste Romanındaki Maddi Unsurlar

- 1- Kılık Kıyafet Unsurları
- 2- Kozmik Zaman Unsurları
- 3- Renk Uzmanları
- 4- Vasıta Unsurları

ÖNSÖZ

Bu mezuniyet çalışması Yakın Doğu Üniversitesi, Fen- Edebiyat Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı dersinin kapsamında yapılmıştır.

Mezuniyet çalışmasında Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Mahur Beste adlı romanında olan kılık kıyafet unsurları, kozmik zaman unsurlarını, renk unsurları ve vasıta unsurlarına ait kelimeleri bulup, bilinmeyen kelimelerin anlamları yazılmıştır.

Bu çalışmada beni yönlendiren, hocam Doç. Dr. Bülent Yorulmaz'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	I
İçindekiler.....	II
Giriş.....	1
Yazarın Hayatı.....	2
İki Uyku Arasındaki Düşünceler.....	3
Baba İle Oğul.....	5
İki Dünür, Behçet Bey'in Evlilik Yılları.....	6
Garip Bir İhtilalci.....	7
Hısım Akraba Arasında.....	8
Eski bir konak.....	9
Mahur Beste Hakkında Behçet Bey'e Mektup.....	10
İndeks.....	11
Kaynakça.....	14

GİRİŞ

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Huzur ve Sahnenin Dışındakiler adlı romanlarında önemli bir motif olan "Mahur Beste" teması önemli yer tutar. Mahur Beste, Acı bir aşk hikayesinin klasik musiki kalıplarıyla soyutlanmasıdır. Tanpınar, Klasik Türk Musikisini medeniyetimizin özlü bir yansıması olarak kabul eder. Mahur Beste'de Tanpınar'ın diğer eserlerinde de görülen medeniyet meselesi büyük bir ağırlıkla ele alınır. Mahur Beste, Tanzimat sonrasında toplum hayatımızın her yönüne yansıyan değişimi ve başkalaşımın yansıtıldığı ve her fırsatta tartışıldığı bir roman özelliğindedir.

YAZARIN HAYATI

İKİ YÜZYIL ARASINDAKİ DÜŞÜNCELER

AHMET HAMDİ TANPINAR (1901-1962)

Sembolizm havası içinde soyuta kaçan şiir tarzının ve yepyeni, çok kudretli roman, hikaye, deneme tarzlarının öncü ustası A . Hamdi Tanpınar, İstanbul'da doğar.

A .Hamdi Tanpınar nesirler ve şiirler yazmıştır. Şiirleri kadar romanları ve denemeleri unutulmayacak eserlerdir. Nesirleri; Roman, Hikaye, Deneme, Makale, Edebiyat Tarihi ve Biyograf ya türlerinde yazılmıştır.

Romanları: Huzur, Sahnenin Dışındakiler, Saatleri Ayarlama Enstitüsü, bunlardan başka Mahur Beste ve taslak halinde Karşı Karşıya romanları vardır.

Hikayeleri: Abdullah Efendinin Rüyalari, Yaz Yağmuru.

Ahmet Hamdi Tanpınar, Doğu ve Batı kültürleri iyice sindirmiş ve bunlar ile yepyeni senteze ulaşmış bir sanat ve fikir adamıdır.

Hummalı bir eser verme döneminde iken 24 Ocak 1962'de vefat eder Rumeli Hisarı mezarlığında, çok sevdiği Yahya Kemal'in yanına gömüldü.

İKİ UYKU ARASINDAKİ DÜŞÜNCELER

• Kılık Kıyafet Unsurları

Baş tuvaleti: Kadınların gece toplantılarında giydikleri ağır giysi.

Çıt çıt

Ferace: Önden açık bedenli, kolları bol, eteği yere kadar uzun, boyuna oturmuş yuvarlak veya hafifçe "V" şeklinde oyulmuş yakalı, yanlarından dikey yırtmaçlı, cepli bir tür cepkendir.

Gecelik

Hotozun: Eskiden kadınların başlarına giydikleri başlıklardan birinin adı.

Korse: Karnı içeriye çekmek, beli inceltmek gibi estetik yahut sıhhi bir maksatla kullanılan balinalı veya lastikli, enli kemer, sıkma.

Panduf: Aba terlik

Şapka

Takye: (Takke – Takiye) Kafanın şekline göre biçilip dikilmiş baş libası.

Yaşmak: Kadınların Ferace giydikleri zamanlarda başlarını ve yüzlerini sardıkları beyaz örtü.

Zünnar: Eski Hıristiyan keşişlerin bellerine bağladıkları kuşak.

Zünnar biçimli kemer.

Kozmik Zaman Unsurları

Akşam	Ay
Ay	Gece
Bahar	Gün
Gece	Akşam
Gün	Yıl
Hafta	Hafta
Sene	Bahar
Yaz	Yaz
Yıl	Sene

• Renk Unsurları

Altın sarısı
Gül pembe
Kırmızı
Lacivert
Mavi

• Vasıta Unsurları

Kayık
Sandallar
Kayık

BABA İLE OĞUL

- **Kılık Kıyafet Unsurları**

Çarşafa girmek: Genç Kızların Çarşaf Adı Verilen örtü ile örtünmeye başladıklarını belirten tabirdir.

Kurdele

- **Kozmik Zaman Unsurları**

Akşam üstü
Gündüz
İkinci
Yaz geceleri

- **Renk Unsurları**

Ebruli: Üzerinde damar damar ayrı renkler bulunan.
Sarı
Pembe

- **Vasıta Unsurları**

Araba
İngiliz atlı araba
Kira arabası

İKİ DÜNÜR

- **Kılık Kıyafet Unsurları**

Sarık: Bazı başlıklara takılan şal veya tülbentten yapılan sargı. Sarıklar Fes, külah, Kavuk vs. üzerine sarılabilir ve sarılış şekline göre çeşitli isimler alır.

Sivil giymek

- **Kozmik Zaman Unsurları**

Dün
Günlerce

- **Vasıta Unsurları**

At

BEHÇET BEY'İN EVLİLİK YILLARI

- **Kıyafet Unsurları**

Maşlah: Altı üstü bir ve kol yerine yarıkları olan bir çeşit üstlük.
Ceket

- **Kozmik Zaman Unsurları**

Kış

- **Renk Unsurlar**

Beyaz

GARİP BİR İHTİLALCI

- **Kılık Kıyafet Unsurları**

Bürümcük: Ham ipekten dokunmuş ince bez.

Cepken: Gömlek üstüne giyilen, belden kıvrık, kolları uzun eski bir elbisenin adı

Cübbe: Eskiden din adamlarının elbise üzerine giydikleri uzun, yenleri geniş düğmesiz bir tür giysi.

Dik yaka

Elbise

Entari: Eskiden üste giyilen, iki tarafı yırtmaçlı, geniş kollu, iç etekliği uzun gömlek gibi elbisenin adı.

Gömlek

Kadife elbise

Kefen: (Kefin) Ölüyü sarıp gömdükleri beyaz bez.

Kürk: Eskiden resmi üniforma makamında giyilen üstlüğün adı.

Mest: Üzerine pabuç geçirilen, kısa konçlu, hafif ve yumuşak ayakkabı.

Mintan: Kollu gömlek

Pabuç: Mestle giyilen ökçesiz ayakkabı nevilerinden biridir.

Şalvar: Erkek ve kadınların giydikleri bele uçkurla bağlanan, paça ağızları dar dış donudur.

- **Kozmik Zaman Unsurları**

Yüzyıl

- **Renk Unsurları**

Esmer

Planı: Siyah
Sarı: Turuncu
Sarı: Kumsal

HISIM AKRABA ARASINDA

• Kılık Kıyafet Unsurları

Fes: Kırmızı çuhadan yapılmış, tepeye doğru daralan silindir şeklinde
Olup, üstten sarkan bir püskülü bulunur.

Pardösü

• Kozmik Zaman Unsurları

Güz
Öğleden sonra

ESKİ BİR KONAK

• Kılık Kıyafet Unsurları

Bohça: İçine çamaşır, elbise gibi şeyleri koyup sarmaya yarayan dört köşe kumaş.

Cüz kesesi: Eskiden mektep çocuklarının Kuran ve kitaplarını koydukları muhafaza idi. Şimdiki çantaların hizmetini görür.

Çorap

Etek

Gelinlik

Peşkir: Yemek yerken kullanılan veya el kurulanan büyük mendil şeklinde pamuk veya keten bez.

Plastron: Meç oynarken kullanılan meşin göğüslük.

Sırmalı elbise: Altın yaldızlı veya yaldızsız ince gümüş telle işlenmiş veya Süslenmiş elbise.

Şal: Çoğu Hindistan'da dokunan, özel motifli, boyun veya omuz atkısı, hırka Örtü, kuşak gibi şeylerin yapıldığı değerli bir yün kumaştır.

Üniforma: Silahlı kuvvetlerin resmi giysisi.

Yen: Elbise kolunun el üzerine gelen kısmı.

- **Kozmik Zaman Unsurları**

Sabah

- **Renk Unsuru**

Bembeyaz: Çok beyaz. Her tarafı beyaz.

Solgun

Tirşe: Yeşille mavi arasında renge verilen ad.

MAHUR BESTE HAKKINDA BEHÇET BEY'E MEKTUP

- **Kılık Kıyafet Unsurları**

Ayakkabı

Kravat

Kolalı gömlek: Sert ve parlak olması kola eritilmiş suya batırılıp ütülen gömlek.

Redingot: Arkası yırtmaçlı, etekleri uzun, çift sıra düğmeli ceket.

İNDEKS

-- A --

Akşam: 15 – 16 – 26 – 28 – 39 – 41 – 45 – 48 – 52 – 59 – 61 – 76 – 85 – 114
115 – 120 – 126 – 127 – 128 – 130 – 135 – 147
Akşamüstü: 45
Altın sarısı: 34
Araba: 50 – 59 – 109
At: 52 – 58 – 93
Ay: 17 – 45 – 90 – 134 – 140 – 157
Ayakkabı: 169

-- B --

Bahar: 18 – 72 – 95
Baş tuvaleti: 29
Baygın akşam: 26
Bembeyaz: 164
Beyaz: 67 – 106 – 111 – 124 – 130 – 155
Boğaz gecesi: 28 – 30 – 41
Bohça: 150
Bu gün: 17 – 33 – 112
Bürümcük: 111 – 154

-- C --

Ceket: 69
Cepken: 88 – 150
Cübbe: 85 – 97
Cüz kesesi: 131

-- Ç --

Çarşaf: 29
Çıt çıt: 31
Çorap: 165
Çarşafa girmek: 49

-- D --

Dakika: 51 – 60 – 63 – 64
Dik yaka: 115 – 122
Dün: 57
Donuk: 77

-- E --

Ebruli: 39
Elbise: 50 – 85 – 92 – 115 – 139
Entari: 112 – 150
Esmer: 92 – 151
Etek: 150 – 151

-- F --

Ferace: 29 – 109
Fes: 122

-- G --

Gece: 15 – 16 – 24 – 27 – 28 – 30 – 31 – 41 – 43 – 44 – 58 – 59 – 60 – 61 –
67 – 68 – 70 – 71 – 72 – 87 – 95 – 100 – 106 – 115 – 116 – 117 – 118
120 – 121 – 132 – 133 – 134 – 139 – 141 – 147 – 148 – 149 – 152 – 153
154 – 157 – 158 – 159 – 163
Gecelik: 30 – 150 – 152
Gelinlik: 130
Gömlek: 96 – 104 – 154 – 164 – 169
Gül pembe: 26

Gün: 17 – 33 – 46 – 57 – 58 – 62 – 65 – 73 – 90 – 95 – 100 – 143 – 146 – 154 –
157 – 167 – 169 – 171
Gündüz: 44 – 121 – 153
Güz: 123

-- H --

Hafta: 23 – 26 – 63 – 93 – 115 – 167
Hotoz: 16 – 133

-- İ --

İkindi: 46 – 120
İnce yaşmak: 31
İngiliz atlı arabası: 48

-- K --

Kayık: 27 – 31
Kefen: 111
Kıpkırmızı: 73 – 127
Kravat: 169
Kırmızı: 26 – 27 – 28 – 105 – 131 – 163
Kış: 75 – 116
Kira arabası: 46 – 48
Kolalı gömlek: 169
Korse: 31 – 150
Koyu çimen yeşili: 70
Kumral: 115
Kurdele: 26 – 50
Kürk: 111 – 122 – 150

-- L --

Lacivert: 27

-- M --

Maşlan: 67 – 69

Mavi: 26 – 95 – 159 – 160 – 161

Mehtapsız Gece: 27

Mest: 105

Mintan: 97

-- Ö --

Öğle: 87 – 120

Öğleden sonra: 120

-- P --

Pabuç: 112

Panduf: 16

Pardösü: 121 – 126

Pembe: 50 – 69 – 115

Peşkir: 133

Plastron: 164

-- R --

Redingot: 169

-- S --

Sabah: 43 – 45 – 46 – 49 – 54 – 61 – 72 – 102 – 133 – 139 – 143 – 146 – 152
155 – 165

Samur kürk: 111

Sandal: 26

Sarı: 39 – 95 – 105 – 122 – 123 – 149 – 161

Sarık: 58 – 97 – 124

Sene: 16 – 18 – 24 – 25 – 28 – 29 – 34 – 36 – 61 – 67 – 87 – 108 – 109 – 111 –
139 – 162 –

Sırmalı cepken: 150
Sırmalı elbise: 139
Sivil: 62
Siyah: 71 – 92 – 124 – 133
Solgun: 161

-- Ş --

Şal: 144
Şalvar: 91 – 94 – 150
Şapka: 16

-- T --

Takye: 30 – 102 – 131 – 136 – 150 – 164
Terslik: 102
Tirşe: 130
Turuncu: 105
Tülbent: 111

-- Ü --

Üniforma: 140 – 141

-- V --

Vapur: 25 – 70 – 95

-- Y --

Yaz: 27 – 39
Yeşil: 70 – 115
Yen: 150
Yıl: 26 – 27 – 28 – 33 – 36 – 40 – 59 – 61 – 71 – 85 – 87 – 94 – 104 – 105 – 108
109 – 119 – 139 – 140 – 146 – 147 – 148 – 169
Yılbaşı: 26
Yüzyıl: 99

-- Z --

Zünnar: 16

KAYNAKÇA

AĞAKAN, Mehmet Ali : Türkçe Sözlük, TDK, II. Basım Yeni Matbaa, Ankara 1995

İslam Ansiklopedisi, 12.cilt, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 1995

ARSEVEN, Celâl Esad, Sanat Ansiklopedisi, 4. Cilt, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1952

Büyük Lügat ve Ansiklopedisi, Meydan Larousse, 12. Cilt , Meydan Yayınevi İstanbul, 1989

Türk Dil Kurumu Tarama Sözlüğü VI. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1972

PAKALIN, Mehmet Zeki Osmanlı Tarih Deyimler ve Terimler Sözlüğü III İkinci Basılış, Devlet Kitapları, İstanbul, 1946

Türk Ansiklopedisi, XXVIII. Cilt, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1980

Tanpınar, Ahmet Hamdi, Mahur Beste, IV. Baskı, Dergah Yayınları, Mayıs 1998

Kabaklı, Ahmet